

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ш О Д У Н А В К А.

№ 5.

Београдъ 1. Фебруара.

1846.

ЖЕЛЯ НОВИЊЕВА.

Крећ' се холо србеко коло,
И ако си мало, но си поуздано.

* * *

Тебе сави соко сиви
Сила Кара-Ђорђе на мачъ оштро гвозђе.

* * *

Обрни се, окрени се,
Добрымъ скокомъ скочи, гдѣ треба доскочи.

* * *

Ко те воли, некъ те хвали!
А ко ти е мани, было м' према глави!

* * *

Крећи храбро Александро,
За своимъ бабайкимъ, съ Вучићемъ юнакомъ!

* * *

Юг-Славяни узъ васъ дични
Уздаю се у васъ и гледаю данасъ.*)

С Л О В О,

Приликомъ торжествования праздника Св. Савве, Просветителя Србскогъ, у общинскимъ Београдскимъ основнымъ школа-

*) Ова е пјеса по гласу лице Маце, и свана се врста по двапутъ пјва.

ма, говорено ученикомъ најстаријегъ разреда основны школа, Спиридономъ Нешићемъ.

*Высокопочитаема Господо,
и Благоизбрано Обшество!*

Сынсвну благодарность да оддамо Всевышнѣму Творцу, кои насъ е сподобио данашнѣй торжественый данъ, просветителя Србскогъ Светогъ Савве, и ове године доживити, и прославити. Вѣчитый споменъ и славу да принесемо ономе, кои е кодъ прадѣдова наши трудіо се, пламень изображенія расути, и у срца наша, свои потомака, крозь толике вѣкове любавъ къ наукама и изображенію укоренити. Светый Савва е самъ собомъ то чиніо, да се изъ мрака глупости изтргнемо и светомъ просвештенія озаримо. Колико е онъ важіо кодъ свои современика, учи насъ и црковна и мірска исторія, но толико е више кодъ насъ светымъ споменомъ своимъ учиніо, да се деноноћно трудимо, да аманеть нѣговъ као совьтъ испунимо.

Ово смо у срећно данашнѣ време и доживили. Ёръ видимо, да старешине и предстоители наши ни трошка ни труда нежале, да намъ се пуњь трия путъ къ изображенію и просвештенію разкрчи; да по той стази къ познаваню самы себе и човечества спѣшимо, и къ оной цѣли приспѣмо, коя намъ е као разумномъ створенію Божијему, изображеніемъ душе и срца, опредѣлена. У школама, и съ наукомъ сзе ово быва. Више власти отечески о нама стараюћи се отвораю намъ тай путъ, упућуюћи подчинѣне на средства, коима се то постизава; — а благоизбрано обшество извршуе, подижу-

ли школе, и набавляюћи намъ добре учителѣ!

О! непрестайте мила наши родители и старе-
щины: съ любовію вашомъ и у будуће, као и
досадъ насъ обимати! подижите храмове изо-
браженія спомену просветителя нашегъ Све-
тогъ Савве! изливайте на насъ родительску ми-
лость вашу, и подржайте и подижите учи-
лишта у средни вашой, насъ ради, ваши сы-
нова, ваши потомака! Мы ћемо се у старости
нашой велики ваши дѣла съ умильніемъ опо-
миняти, и трудіћемо се, да се споменъ вашъ
изъ дѣтински срца наши неизгладити. И како
васъ е провидѣніе Божіе за торжество данаш-
нѣ овдѣ здраве и веселе сабрало, непожалите
одъ труда вашегъ онолико на овај олтаръ об-
штегъ блага и изображенія принети, колико е
коме Богъ благословіо и дао. Притеците и-
манѣмъ вашимъ на болѣ подизанѣ нашегъ фун-
дуса школскогъ общинскогъ, да бы се и шко-
ле болѣ подигле, и да бы лакше нужди трош-
кови плаћати се могли. И мала е жертва на
ово богоугодно дѣло великій даръ.

А вы браћо и саученици мои будите сам-
номъ заедно нашимъ старѣшинама благодарни
за превелика ова благодѣянія! Да се потруди-
мо, нашимъ прилѣжаніемъ, послушношћу и до-
брымъ владаніемъ, любовъ нѣову заслужити, и
кадъ намъ испытъ дође, да са добрымъ успѣ-
хомъ у наукама покажемо, да смо благодѣянія
нѣового достойни. Ово одъ насъ праведно о-
ни изискую као одъ послушны свои сынова. —
И да се смиренно помолимо нашимъ просвети-
телю светомъ Савви, да намъ онъ душу и ср-
це укрѣпи у вољи за наукама, да намъ умъ
нашъ озари своимъ светымъ зракомъ просве-
те, да кадъ помоћу томъ науке поцрпимо, ро-
ду и отечеству на ползу и дику служимо; — и
да насъ непрестанно къ свакомъ добру и наше
и общте ползе ради упућуе на многа лѣта!

О ЧИСТОТИ И ПРАВИЛЬНОСТИ БЪЗКА СРБСКОГА.

Горба зову Турци, што ми *упрта*, *шареня-
ча*. *Тиларъ* е тур. а срб. *лекаріа*, *нега*; и *тима-
рити* значи *неговати*. *Севабъ* е тур. а срб. *добро
дѣло*, *задушбина*. *Цаба* е тур. а срб. *суетно*, *на-
празно*; *кадкадъ на частъ*. *Шаторъ*, и *шатра*
есть тур. *чадъръ*, а слав. *сѣнь*, срб. *сѣница*, *хлад-*

никъ. Турско *чаре* значи *помоћ*; наше *чарно*
значи слав. *волшебнo*, *прелестно*, нѣм. *romantisch*.
Чалъ е тур. а срб. *вла*. *Чифудъ* зову Турци *Жи-
да*, *Борея*. *Чекишъ* е Туркомъ *свађа*, *битка*; ние-
ли одтуда *чекичъ* слав. а и срб. *маатъ*, и одту-
да *заламатати* и т. д. *Целладъ* е тур. а срб. *гу-
битель*. *Чанакъ* е Туркомъ *здѣла*, *здила*. Тур.
Хорядъ грч. *χοριατης* посрблѣно *хорягинъ* есть
срб. *селакинъ*, *простакъ*. *Тештеръ* е тур. *дефтеръ*
срб. *книга*. *Дизга* быт не тур. одъ *ди-
зи*, а срб. *ивица*. *Ресмъ* е тур. *резумъ*, а срб.
плата, *глоба*. *Сакатъ* е тур. а срб. *наказанъ*, *на-
каза*, и глаголь *наказати*. *Синоръ* е тур. а срб.
граница, *међа*. *Сургуиъ* е тур. а срб. *протера-
ница*. Тур. *сіасетъ* узима се за *много*, *сила*,
тушта.

Тур. *шербетъ* узима се за *медовину*. *Сапиш-
те* нећели быти одъ тур. *сапъ*, кое значи *држа-
лъ*. Тур. *саици*, срб. *протисли*. Тур. *саррафъ*,
срб. *менятель*. *Сандъкъ* е тур. а срб. *ковчегъ*.
Тур. *соганъ* значи *црни лукъ*, *лютика*, и одтуда
соганія, ело съ црнымъ лукомъ. *Тилия* е одъ
тур. *тали*, срб. *сређа*, *судбина*. *Табанъ* е тур. а
срб. *стопа*, *стопала*. *Топалъ* е тур. а срб. *хромъ*,
и одтуда праиме *Топаловицъ*. *Зулмъ* е тур. а
срб. *сила*, *насилие*. *Ираки*, *ракія*, е Туркомъ *па-
линка*, *палѣнка*, *горелка*, *жганица*. *Инадъ* е тур.
а срб. *упорство*. *Фигилъ* е, што Срби говоре
вигиль, *свитиль*, може быти одъ *вити*, *свити*, и
свитати. *Фукара* е тур. а срб. *худъ*, *убогъ*. *Фер-
манъ* тур. значи срб. *заповѣдъ*. *Фенѣръ* е тур.
фенеръ, а срб. *свѣтло*. Турци кажу *кабъ*, што
Срби *ведро*, а и мађ. *veder*. *Калай* е тур. нѣм.
Зипи, срб. *олово*? *Калъ* е тур. а срб. *лажно*.
Кантаръ е тур. а срб. *вага*. *Куришумъ* е тур. а
срб. *олово*, *зрно*. *Кулаузъ* е тур. а срб. *кажи-
путъ*; изговара се срб. *калаузъ*. *Кишъ* е тур. зна-
чи срб. *зика*: нећели быти одтуда *киша* умѣсто
даждъ. *Ката* е одъ тур. *катибъ*, срб. *писаръ*.
Баръ е тур. а срб. *кадъ дѣло*, *кадъ добитакъ*.
Баса е тур. а срб. *врегъ*, *тавица*.

Говори народъ и *мога брата*, и *могега*, и *моле*
брату и *моелу*. Я мыслимъ да е правильно *мо-
га*, *моелу*; *твоега*, *твоему*; *своега* *своему*; или о-
бртао буди како склоненіе овимъ мѣстоим. или
гледао на говоръ веће части Србала, и Славяна
убиште. Говоре понекои, и пишу: Они люди,
што су били кодъ насъ, погублѣни су; а треба
намъ рећи у книжевноиъ езикѣ: Они люди,
кои су били кодъ насъ, погублѣни су — едно
зато, што треба мѣстоим. *кои*, *коя*, *ков*, употре-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

бляти съ призрѣніемъ на родъ, число, и падежъ; а друго зато, што ово што лако пре-лази у частицу союзу, изражаваюћу причину, и онда мислити дае, да су они люди зато по-гублѣни, што су кодъ насъ били; а треће и за-то, што ово ние характеристика ѣзика сръбскога, него што тако говори пукъ и у другихъ народа, а не учени люди н. п. die Leute, was gefern da waren. У мѣсто *збогъ*, правилниє є писати *съ*, *одъ*, за, ради, н. п. онъ є *съ* луде своеглаве про-пао. Онъ не може спавати *одъ* тежке болести. Онъ путує *ради* већега искуства; или — веће-га искуства *ради*. Глаголаю люди: *радъ*, *ради*, *поради*, *заради*, *позаради* тога; а я мислимъ, да є доволно *едино ради* тога. Тако и *уместо*, *место*, *меште*, *мештеръ* ябуке; а я мислимъ, да є доволно, и правилно *едино умѣто ябуке*. Пи-шу неки: Она друга, *већа пола*, или *половина*; а ово є противно разуму, и природи *вештій*, а-ко би и савъ народъ кои говорио, зашто *по-ловина* ни *една*, ни *друга*, не може бити *већа*, но обе равне; и ако є *коя већа*, престає бити *половиномъ*. Скоро сви говоре и пишу: я самъ се *уморио*, *залорио*; а болъ би било рећи: я самъ се *утрудио*, зато, што *уморити се* значи смръть себи нанети, себе убити. Тако и *уморъ* и *по-моръ* тога истога су, *еднога* корена. Тако и *труданъ*, *дна*, *дно* означава у правомъ смислу што и *утруђенъ на*, *но*; а о жени, *коя* носи де-те, треба рећи: *тежка*, *бремента*, *обременѣна*. Равнимъ начиномъ говори се, и пише се: я самъ се *одморю*; а болъ би било рећи: я самъ *оддануо*, *одпочинуо*, кое по реченима причинима, кое *юште* и зато, што онай, кои се *уморио*, и-ли кои є смръть себи учинио, не може себе по-реду природе *одморити*, или *одъ* смрти *повра-тити*. *Уморити* є у смислу *славенства*, што и *умртвити*; но *умртвити се* узима се у насъ про-сто за *претворити се мртвинъ*. Находи се по кни-гама и *речь иоле*, а я мислимъ, да су овде две речѣ, кое се имаю по правилу грамматикиє разставити, и онда ће бити и *иоле*, зашто су-димъ, да долази *одъ* и *и еле*, то єсть *и едѣ* (ei) vix quidem, па оно слав. *є* или *іє*, прешло є у сръско *іо*, какогодъ што є *одъ* *еще*, *вште*, по-стало *юште*. Простота говори *памятанъ человекъ* умѣсто *разуманъ*, или *мударъ*; но Логика по глав-ной потреби своіой разликує *память*, т. є. пам-тенъ, *одъ* ума, разума, како и све друге силе душевне. Изговараю *длето*, и *глето*, а я ми-слимъ, да є *наиправилниє глето*, зашто долази *одъ* *глити*, *растлити*. *Месовѣ* сложене су изъ сушт. *месо*, и бугарс. сушт. *вжа* у Имен. Един.,

а *када* се посрбѣ *ѣжа*, у Имен. Множ. *ѣже*. *Вижа-ля*, и *вижлясть* долази *одъ* слав. *вѣжливъ*, кое значи *умешанъ*, *окретанъ*. И *речь вещь*, *вешть*, мислимъ, да живи у народу, и то у *речи веш-тица*, кое є *умалително* *одъ* *вешть*, *почемъ* се *вештица* може по *сுவѣрїю* претворити *узкою* *хоће* *вешть*, или *тварь*; *одкуда* и *утвара* долази. И слав. глаголъ *обрѣсти* живи у имену сръбскомъ *Обретко*. Живи и *весь* (село) у праимену сръ-бскомъ *Весикъ*, (селянинъ) и кодъ Хрвата у *Но-вой Веси*. *Галинъ* (конь) и *галичастъ* долази *одъ* *галице*. *Потура* долази *одъ* *полвтора*. *Четка* *одъ* *чекимъ*, слав. *щетина*. *Сврдао*, и *сврдо* *одъ* *вр-тити*, *свртити*, а *т* є *отиншло* у *д*, какогодъ и кодъ *свадбе* *одъ* *сватова*. Болъ є *рећи* *праи* *лепо* *идеи* *праотца* и *прадеда*, *нежели* *презиме* или *при-зиме*, може бити *одъ* *Weinahme*, *Zunahme*.

ОСОБИТА ЖЕЛЯ, РАЗЛИЧНА ЗАХТѢВАНЯ.

(Конаць)

Бонетъ познавао є *едну* *дѣвойчицу* *одъ* 13 година, *коя* є *юштъ* *одъ* 6. *године* *нѣнога* *воз-раста* *непрестано* *много* *соли* *ѣла*, тако, *кадъ* є *съ* *матеромъ* у *цркву* *ишла*, *напунила* є *свое* *це-пове* *соли*, *па* *ти* є *съ* *наивѣшимъ* *апетитомъ* *ѣ-ла*. При *таковомъ* *много* *соли* *ждераню*, *тѣло* є *нѣво* *одвѣтъ* *изнемогло*, *движеніє* *престало*, *дѣ-войка* се *осушила* и за *кратко* *время* *живити* *престала*.

Такођеръ Бонетъ познавао є *едногъ* *Шотлендера*, *кои* є у *Лайдєну* *науке* *учіо*. Тай є *тумарао* по *сви* *ѣошкози* *науке* *тражећи*, *кое* є *съ* *наивѣшимъ* *апетитомъ* *єо*, *будући* *му* є *то* *є-ло* *наипрїятнїє* *было*.

У *Нирябергу* *шетаюћи* се *една* *трудна* *же-на* *види* *еднога* *пролазећега* *босонога* *човека*, *са* *засуканима* *ногавицама* *до* *исподъ* *колєна*; *смотривши* *таковогъ* *зажечи*. и *замоли* *га*, *да* *бы* *іой* *дозволю*. *да* *га* *двапутъ* *за* *листоє* *уєде*. *Є-дан-путъ* *то* *іой* *дозволи* *истый* *човекъ* *за* *нѣ-ку* *сумму* *новаца* *награде*, *кою* *на* *захтѣванъ* *нѣгово* *одма* *трудна* *и* *плати*; *но* *на* *захтѣванъ* *исте* *жене*, *юштъ* *и* *другій* *путъ* *да* *га* *уєде*; *никоимъ* *начиномъ* *дозволявао* *ніє* — *Иста* *труд-на* *жена*, *тужна* *и* *невольна* *врати* *се* *своіой* *ку-ћи*, *и* *после* *нѣколико* *дана* *роди* *близнає*, *одъ* *кои* *едно* *мртво*, а *друго* *живо* *свѣтъ* *угледаю*.

А. Славуй.

ИЗЪ РАЗНЫ ЕЛИНСКИ СПИСАТЕЛЯ.

Сви смо мы способны, да славномъ мужу за живота завидимо, а после смрти да га похвалюемо.

Човекъ, кои ништа негрѣши, не треба закона.

Ништа на свѣту нѣ драгоцѣнѣ одъ знаня и вѣштине: ерѣ све друго разорава ратъ и судба, а вѣштина спасава се.

Кои хоће многима да угоди, онай неможе мудроумъ угодити.

Животе, како ћу се съ тобомъ безъ смрти разстати? Небровна јада облећу те; нит' те е подносити, нит' се е съ тобомъ разстати лако. Све е лѣпо, што ти е природа даровала, небо; земля, море и звѣзде, мѣсець и хелия ясна свѣтлостъ. Све остало испуњава страхъ и бѣда. Ако ти срећа добро поклони, већъ ти мѣри Немезисъ зло. —

Бвтаміе Аврамовићъ.

НАРОДНА СРБСКА ЗАГОНЕТКА.

(Саобштіо Тодоръ В. аиъ.)

Бдна е дѣвојка носила у котарици нѣколико ябука. Сретнувши е младићъ на путу запыта: „Кољко имащъ ябука у котарици, лѣпа дѣво; и хоћу ли я срећанъ быти едне удостоити се?“ Дѣвојка на ово младићу невинимъ и нѣжнимъ гласомъ одговори: „Ако погодишъ, юначкѣй младићу! колико я имамъ у котарици ябука, овако: да ми е јошть еданпутъ овољико, колико имамъ у котарици, я пола одъ овољико, и четвртѣй талъ одъ овољико, и една више имала бы равно стотину; онда ће јошть и више ябука милуюће и милено ти срце получити.“

Младићъ е одма погодіо; но пытанъ е, колико е было ябука у котарици?

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственой Књигопечатни у Београду.

СВАЧЕСОВИНА

Чубромъ Чойковићемъ Черногорцемъ списана

У Неготину и штокуда

СПАСОВА 1833. ГОДИШТА.

ПЕРВЫЙ СВЕЗЪ.

Н Е К О І О Й.

Наирчнсе, затмури
Ведро небо и белъ свѣтъ,
Грмљава се пожури,
Пуче тресакъ, те у сметъ.
Я се одъ сна пробудимъ,
Па замозгамъ, шта і оно.
И тек' видѣт' појудимъ.
Ким' е, шта ли згоѣно.
Ни одъ гласа одгласка,
То ли ков другій знакъ,
Едва назремъ пролазка
Крозъ тму нѣму до у зракъ.
Проклизавши я одохъ
Доступити сяшту,
Докъ у путу ал' наѣохъ
Струкъ упуштень кальшту.
Гледамъ, пазимъ, трава е,
Ал' не себи мравца,
То истина права е,
Трунка да е тражица;
Но и цвѣтъ е мирисный,
Брезъ припазе дотада.
Уж' нѣдра га притисни,
Да т' мирущу свакада —.

Али ништа неима више одъ исте Свачесовине свекољике, то ли нѣнѣ свезака; ербо ниесамъ ништа више ни слова онда у то сочинію, него и краинну оставити, пакъ се дугога чег' латити морао, што е Серб-Князь онда и опета шѣео и волю.

С. М. С.

НОВЕ КНЪИГЕ.

Зимзеленъ. Србско-народный мѣсецословъ за годину 1846. За изображене свакогъ сталежа уредіо и издао Александеръ Андрићъ. I. Година. У Београду, при правителственой књигопечатни. — На 16 стини, стр. 145.

Споменикъ Лукиану Мушицкомъ. Позор'е духова у едномъ дѣйству. Одъ Ђорѣ Малетића. У Београду, у кляжеско-србской књигопечатни 1845. — На 8-ку, стр. XXVI, 43.